

PLEVNE MUHAREBELERİ

1877-1878

**Osmanlı-Rus Savaşı sırasında
8 Temmuz-10 Aralık 1877 tarihlerinde
Plevne'de yapılan savunma savaşları.**

XIX. yüzyıl Osmanlı tarihinin en önemli direniş mücadelesini teşkil eden Plevne müdafaası, Gazi Osman Paşa kumandasındaki bir kolordu tarafından kendilerinden çok daha üstün Rus-Rumen ordusuna karşı bugün Bulgaristan'ın kuzeyinde yer alan Plevne önlerinde gerçekleşmiştir. Rusya 24 Nisan 1877'de Osmanlı Devleti'ne karşı savaş açtığı zaman Gazi Osman Paşa, Sırp ve Rumenler'in muhtemel hareketlerine mani olmak için Vidin'de, Tuna cephesi başkumandanı Serdâriekrem Abdülkerim Nâdir Paşa'nın emrinde bulunmaktaydı. Ruslar'ın Tuna'yı hiçbir ciddi mukavemet görmeden geçmeleri üzerine Osman Paşa 1 Temmuz sabahı 25.000 kişilik bir kuvvetle, Balkanlar'a doğru sarkmakta olan Ruslar'ın önüne bir engel çekmek ve Niğbolu Kalesi'ni kurtarmak üzere harekete geçti. Fakat Niğbolu'ya yaklaştığında Serdâriekrem Abdülkerim Paşa âcilen Plevne'ye yönelmesi için emir gönderdi. Osman Paşa 7 Temmuz 1877'de Plevne'ye ulaştı. Burada sahra istihkâmları inşa ettirdi, avcı hendekleri kazdırdı, topçu birliğinin büyük bir kısmını toprak siperler gerisine yerleştirdi. Emrindeki güçler yirmi beş tabur piyade, altı süvari bölüğünden ibaretti. O sırada müdafa hazırlığını yaptığı Plevne Orhaniye, Sofya, Lofça ve Bulgarani'den gelen ana yolların kavşağında, Sofya'nın 138 km. kuzeydoğusunda Vid ırmağının kolu Tuçençe çayının kenarında küçük bir kasaba olup savaş sırasında hemen hemen bütün halkı Türkler'den oluşmaktaydı.

Grandük Nikola, Osmanlı kuvvetlerinin Plevne yöresinde toplanmakta olduğu haberini alınca ordusunun sağ tarafında böyle bir kuvvetin bulunmasına imkân vermemek için Batı Ordusu kumandanı General Krüdener'e hücum etmesi için emir verdi. General Krüdener'in sevkettiği General Schilder, 8 Temmuz'da henüz takviye almamış yorgun Osmanlı birliklerini tahkimsiz durumda bulunan bu mevkinden atmak için taarruzda bulduysa da başarılı olamadı. I. Plevne Muharebesi diye anılan bu muharebede Ruslar savaşta katılan kuvvetlerinin yarısını kaybetti ve yetmiş dördü subay olmak üzere 3000 kadar ölü verdi. I. Plevne Muharebesi muzafferiyeti üzerine General Gurko, Balkanlar'dan tekrar kuzeye çekilmek zorunda kaldı. II. Abdülhamid, I. Plevne Muharebesi galibiye-

tinden dolayı Osman Paşa'yı bir telgraf yollayarak tebrik etti.

8 Temmuz yenilgisinden sonra Grandük, Krüdener'i yeni kuvvetlerle takviye ederek Plevne üzerine ikinci defa taarruzda bulunulması emrini verdi. General Krüdener, büyük kuvvetlerle Plevne önüne gelip General Schilder'e katıldı. Ruslar'ın bu sırada asker sayısı yaklaşık 60.000'e ulaşmıştı, ayrıca kırk-elli parça top bulunuyordu. Osman Paşa'nın kuvvetleri ise 33.000 muharipten ibaretti; ordunun top mevcudu ise elli sekizdi. 18 Temmuz sabahı başlayan muharebe güneş batıncaya kadar sürdü ve Ruslar geri çekilmek zorunda kaldı. Osman Paşa ikinci günü akşam üzeri birliklerine karşı taarruz emrini verdi; yirmi altı saat süren bir muharebeyi müteakip icra edilen bu hücum da Ruslar'ın bozguna uğramasıyla sonuçlandı. Firar eden Rus askerlerinin arkasından yetişen süvari birliği yakaladıklarını öldürdü, birçoğu da Osma deresine düşerek boğuldu. Osman Paşa'nın zafer haberi İstanbul'da büyük bir coşku ile karşılandı; kendisine birinci rütbeden bir kıta Nişân-ı Osmânî ile II. Abdülhamid tarafından kabzası altın bir kılıç, bir çift dürbün ve bir çift revolver verildi. Osman Paşa'nın II. Plevne Muharebesi'nde başarılı oluşunda topları istihkâmlara yerleştirerek âdeta seygar tabyalar durumuna getirmek suretiyle tesirli bir atış gerçekleştirilmesi yanında piyadelerini toprak siperler ardına gizleyip karşı ateşten korumasının büyük rolü olmuştur. Osman Paşa ordusunun modern Maritini-Henri tüfekleri ve bol miktarda cephaneye ile teçhiz edilmiş olması, Rus piyadesinin ellerinde seri halde ateş etmeyen eski model tüfekler bulunması bu zaferleri sağlayan unsurlardan bir diğerydi. Osman Paşa'nın verdiği rapora göre II. Plevne Muharebesi Ruslar'a 8000'den fazla ölü ve bunun iki üç misli yaralıya mal olmuştu. Osman Paşa ise yine kendi ifadesine göre 100 şehid ve 300 kadar yaralı vermişti. Elde edilen bu galibiyetle savaşın istikbali Tuna'nın 30 km. güneyindeki bu küçük kasabada düğümlendi. Osman Paşa'nın savunma savaşı stratejisine yepyeni unsurlar getirdiği daha muhasaranın ortalarında iken kabul edilmişti.

Gazi Osman Paşa'nın bu galibiyetlerden sonra Rus ordusuna karşı en büyük zaferi 11 Eylül 1877'de kazanmış olduğu III. Plevne Muharebesi'dir. Yenilgi neticesinde Rus liderlerini karamsarlık ve kendilerine güvensizlik sarmış, hatta Grandük Nikola Tuna'nın gerisine çekilmeyi teklif etmiş, fakat imparator ve Rus savaş bakanı Milivtin tarafından bu fikrinden vazgeçirilmiş-

Gazi
Osman Paşa

tir. Rumen ordusunun katılımı ve yeni Rus takviyelerinin gelmesiyle süvari ve piyade mevcudu 100.000'i aşan Ruslar'ın 432 topu bulunuyordu. 7 Eylül sabahından 11 Eylül sabahına kadar gece gündüz süren çok şiddetli bir topçu ateşinin ardından 11 Eylül günü Rus ordusunun sabahtan akşama kadar devam eden umumi hücumu da başarısızlıkla sonuçlandı. Üç general, 350 subay ve 15.200 askerinin ölümüyle Rus zayıflığı 15.550 kişiyi bulmuştu. Osmanlı tarafında ise 3-4000 şehid ve yaralı vardı. Bu yenilgi karşısında çaresizliğe düşerek geri çekilen Ruslar, Niğbolu-Ruşçuk-Şıpka üçgeni içerisinde âdeta mahsur kaldılar. Bu muzafferiyet üzerine II. Abdülhamid bir telgraf ve beraberinde bazı hediyeler göndererek Osman Paşa'yı tebrik etti, kendisine gazilik unvanı verdi. Ruslar III. Plevne Muharebesi'nden sonra burasının savaş yolu ile zaptedilemeyeceğini anlamışlardı. Eylül ortalarında yalnız Plevne önlerindeki zayıflıkları ölü ve yaralı olarak 50.000'e yaklaşmıştı. Bu sebeple kuşatma faaliyetine geçilmesine karar verildi. Plevne önündeki kuşatma ordusu kumandanlığını General Tottleben yapacaktı. General Gurko'nun Gurno-Dubnik ve Teliş mevkilerini geri almasıyla Plevne tamamen muhasara altına alındı.

Elindeki erzakın ancak kısa bir süre yeteceğini anlayan ve teslim olmakla huruç hareketinde bulunma şıklarıyla karşı karşıya kalan Osman Paşa yapılan müzakerelerden sonra huruç hareketine karar verdi. 10 Aralık sabahı ordusunu ikiye ayırdı ve muhasara hattının yakınına kadar sokulup Ruslar'ın bulunduğu ilk istihkâmlara saldırdı. Birinci fırka Rus hattını yarmaya başlayarak üç büyük istihkâm ve on bir kadar topu zaptettiyse de huruç hareketini tamamlamak için ihtiyata bırakılmış olan 20.000 kişilik kuvvetin zamanında muharebeye katılamaması neticesinde zayıf düştü ve bir süre sonra başarısızlığa uğradı. Bunu haber alan Osman Paşa, Vid su-

yundan ric'ata karar verdi. Fakat bu sırada Rus-Rumen topçularının ateşi sonucu atı bir şarapnel parçasıyla vuruldu, kendisi de sol bacağından yaralandı. Neticede huruç hareketi geri püskürtüldü. Plevne ordusu önden ve arkadan kuşatıldı. Bu durum karşısında Osman Paşa mukavemetin imkânsızlığını gördü ve maiyetinde bulunan kumandanların ısrarı sonucu teslim olmaya karar verdi. Plevne'nin düşmesi Rus kuvvetlerine İstanbul yolunu açmış, savaşın seyrinde Ruslar'ı bir süre durdurmak dışında herhangi bir fayda sağlamamıştır. Ancak burada yapılan müdafaa hareketi, bütün Osmanlı ülkesinde yeni bir direniş ruhu ve millî heyecana yol açtığı gibi Avrupa kamuoyunda da büyük yankı bulmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

F. Bamberg, *Geschichte der orientalischen Angelegenheit im Zeitraum des Pariser und des Berliner Friedens*, Berlin 1892, s. 530-559, 568-572; *Mir'ât-ı Hakikat*, II, 201-202 vd.; Osman Senâi, *Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa*, İstanbul 1317, s. 9; M. Maurice, *The Russo-Turkish War*, London 1905, s. 101; Ahmed Sâib, *Son Osmanlı-Rus Muhârebesi*, Kahire 1327, s. 144, 225; H. M. E. Brunner, *Story of the Russo-Turkish War, 1877-78 (in Europe)*, London 1911, s. 31 vd.; Miralay Talat, *Plevne Müdâfaası*, İstanbul, ts., tür.yer.; F. W. Von Herbert, *Plevne Müdâfaasında Bir İngiliz Zabitanın Hatıraları* (trc. Nurettin Artam), Ankara 1938, s. 39 vd.; Ali Fuad Erden, *Osmanlı-Rus Seferi Şipka ve Plevne Muhârebâtı*, İstanbul 1948, III, 929 vd.; Danişmend, *Kronoloji*, IV, 303 vd.; İ. Halil Sedes, *Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı*, İstanbul 1955, V, 15-17; VI, 98; X, 580 vd.; R. Furneaux, *The Siege of Plevna*, London 1958, s. 38 vd.; Enver Behnan Şapolyo, *Türk-Rus Savaşları Tarihi, Gazi Osman Paşa ve Plevne Müdâfaası*, İstanbul 1959, s. 95; A. V. Boldur, "Plevna", *TD*, sy. 32 (1979), s. 681 vd.

🏠 M. METİN HÜLAGÜ

PLOTİN

(ö. m. 270)

İslâm felsefesi üzerinde önemli etkileri olan Yeni Eflâtunculuğun kurucusu (bk. YENİ EFLÂTUNCULUK).

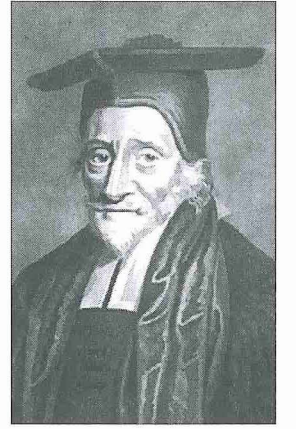
POCOCKE, Edward
(1604-1691)

Oxford Üniversitesi'nin ilk Arapça profesörü, teolog ve şarkiyatçı.

Oxford'da doğdu. Oxford Üniversitesi'ne bağlı kolejlerden Magdalen Hall'de teoloji eğitimi görüp ardından bir süre öğrenim gördüğü Corpus Christi College'da

araştırmacı olarak göreve başladı. 1629'da papazlık pâyesi aldı. Daha sonra kendini şarkiyat çalışmalarına verdi; Semitist Matthias Pasor ile Arabist William Bedwell'in yanında İbrânîce, Ârâmîce, Süryânîce ve Arapça öğrendi. O yıllarda Bodleian Kütüphanesi'nde bulunduğu, Ahd-i Cedîd'in 1555 ve 1627 baskılarında yer alan Süryânîce versiyonundaki Petrus'un İkinci Mektubu, Yuhanna'nın İkinci ve Üçüncü mektupları ile Yahuda'nın Mektubu kitaplarının Grekçe yazmalarını Süryânîce ve İbrânîce nüshalarıyla karşılaştırarak Latince'ye çevirip orijinal metinleri notlarla birlikte yayımladı (Leiden 1630). Aynı yıl Haleb'teki İngiliz Levantenleri'nin vâizliğine tayin edildi ve 1636'ya kadar görev yaptığı süre içinde bir yandan bildiği Doğu dillerini geliştirip Sâmirîce ve Habeşçe öğrenirken bir yandan da müslüman ve yahudi arkadaşlarının yardımıyla Oxford Üniversitesi rektörü ve Canterbury Başpiskoposu William Laud için el yazması kitap topladı (sayısı 400'e ulaşan bu yazmalar halen Bodleian Kütüphanesi'ndedir). Ülkesine döndüğünde Oxford Üniversitesi'nin ilk kadrolu Arapça profesörü oldu. Hocalığı sırasında akademik çevrelere şarkiyat çalışmalarının önemini kabul ettirmeyi başardı. 1637'de araştırmalarda bulunmak üzere İstanbul'a gönderildi; 1641'de Londra'ya döndü. Ertesi yıl Berkshire Childrey College'in direktörlüğüne, 1649'da Arapça profesörlüğünün yanı sıra İbrânîce profesörlüğüne getirildi. 10 Eylül 1691'de Oxford'da öldü.

Pococke ilk defa, o zamana kadar Avrupa'ya ulaşan bilgileri orijinal Arapça kaynaklarla karşılaştırmak ve müslümanları bir ilim adamı gözüyle kendi ülkelerinde incelemek suretiyle İslâm'ın ve entelektüel tarihinin bir resmini ortaya koymuş ve daha sonra gelen araştırmacılara rehberlik etmiştir. Özellikle Araplar'dan yola çıkarak müslümanların felsefeye yatkın olmadığı şeklindeki ön yargıların geçersizliğini tarihî kanıtlarla ilk defa o ispatlamaya çalışmış, bu arada kendisiyle aynı adı taşıyan oğlunun İbn Tufeyl'in *Hay b. Yakzân*'ını Latince'ye çevirip Arapça metniyle birlikte *Philosophus autodidaktus* adı altında yayımlamasına yardımcı olmuştur (1674). Yine Hz. Muhammed'in hayatıyla ilgili bazı hususların doğru olmadığını kaynaklara başvurarak tesbit etmiştir. Pococke, aynı zamanda İslâm kaynaklarının ilk tahkiki metin neşrini ve aslına bağlı tercümelemini gerçekleştiren kişidir. 1649'da İbnü'l-İb-

Edward Pococke

rî'nin *Târîhu Muhtasari'd-düvel*'inden İslâm öncesi Arap tarihiyle ilgili bölümü geniş bir yorumla birlikte *Specimen historiae arabum* adı altında yayımlamıştır. Oxford Üniversitesi'nde Arap harfleriyle basılmış ilk iki kitaptan biri olan eser Pococke'un uzun süre Doğu yazmaları üzerinde yaptığı çalışmaların ürünüdür. İbnü'l-İbrî'nin anılan kitabının tamamını daha sonra *Historia compendiosa dynastiarum* adını verdiği Latince tercümesiyle birlikte neşretmiştir (Oxford 1663). Ölümüne kadar sürdürdüğü yoğun çalışmaları arasında çoğu Ahd-i Atik ve Ahd-i Cedîd metinleri olmak üzere çeşitli Müsevîlik ve Hıristiyanlık konularını ele almış, bunların bazılarını Arapça tercümeleleriyle birlikte yayımlamıştır (*Grotius de veritate christiana religionis* [cum versione arabica] 1660; *Catechismus ecclesiae Anglicanae* [lingua arabica] 1671; *Partes praecipuae liturgiae ecclesiae Anglicanae* [lingua arabica] 1674).

BİBLİYOGRAFYA :

J. Fück, *Die Arabischen Studien in Europa*, Leipzig 1955, s. 85-90; G. J. Toomer, *Eastern Wisdom and Learning: The Study of Arabic in Seventeenth-Century England*, Oxford-New York 1996, s. 116-167; H. Daiber, "XVII. Yüzyılda Oxford'da İslâm Felsefesinin Ele Alınışı: Pococke'nin (Baba ve Oğul) İslâm Felsefesinin Avrupa'da Kavranılmasına Katkısı", *İslâm Felsefesinin Avrupa'ya Girişi* (haz. C. E. Butterworth - B. A. Kessel, trc. Ömer Mahir Alper - Ayşe Meral), İstanbul 2001, s. 79-98; P. M. Holt, "The Study of Arabic Historians in Seventeenth Century England: The Background and the Work of Edward Pococke", *BSOAS*, XIX/3 (1957), s. 444-455; L. P. Harvey, "British Arabists and al-Andalus", *al-Qantara*, XIII/2, Madrid 1992, s. 423-436; D. A. Agius, "G. A. Russel (ed.): The 'Arabick' Interest of the Natural Philosophers in Seventeenth-Century England, Leiden-New York and Köln: E. J. Brill, 1994", *BSOAS*, LXI/1 (1998), s. 137-138; "Pococke, Edward", *EAm.*, XXII, 270-271; G. E. Silberman, "Pococke, Edward (1604-1691)", *EJd.*, XIII, 665-666.

🏠 ŞENOL KORKUT